

4. Конгрес изразује жељу, да Међународна Федерација Геометара олакша; измене стажа младих геометара из земаља, које су у Федерацији.

5. Делегати шпањолски изразују жељу, да идући конгрес истакне један програм студија, који ће уједначити геометарску наставу.

Четврта Комисија: Геометар и непокретна својина.

Ова комисија, ценећи да је корисност и потреба геометара иста у свима земљама, изражава ове жеље:

1. да та професија треба да буде легално гарантована у земљама, где то још није случај, нарочито у Француској, с обзиром на услуге, које су геометри учинили за обнављање територија, опустошене ратом;

2. да се испитају начини за стварање једнообразнога катастра у свима државама;

3. да у свакој земљи буду образоване комисије са задатком, да израде реферате о организацији катастра, што ће се упутити Међународној Федерацији Геометара, која ће одредити једну централну комисију за израду дефинитивног реферата;

4. на свима актoвима или документима, који се односе на непокретности или њихову продају, морају бити додати планова, који показују катастарске знаке тих непокретности.

НБ. Наши су делегати учествовали у раду свију комисија.

Oдношaj između grunтовnice i katastra u Hrvatskoj i Slavoniji

Napisao Stjepan Vesel, katastarski geometar.

(Nastavak).

Pokušaj trajnoga izmirenja grunтовnice s katastrom.

Nesuglasice, koje sam naprijed nastojao skupinski srediti i osvijetliti njihove klice, javljaju se u praksi u mnogim varijacijama između pojedinih grunт-katastar. izradaka; a u operativima, koji obuhvataju cijelu općinu, pridolaze u tolikim količinama, te je njihovo potpuno i trajno odstranjenje s obzirom na dosadašnje stanje naših grunтовnica i katastra našega jedna nemogućnost. Ali to nije nemogućnost uopće.

Danas su nam poznati uvjeti postojanja obiju uredaba, poznata su nam i načela, po kojima su ove uredbe izgrađene bile, te javne i opće njihove svrhe i koristi u državi, pa nam se njihovo međusobno neskladanje pričinja tako abnormalnim u pravno uređenoj državi, te smo spremni po-

sumnjati, da su te uredbe kod nas i ozbiljno zamišljene bile. S tim prije bismo bili u stanju da to zaniječemo, ako si dozovemo u pamet ono očajno političko stanje, koje je kod nas postojalo u doba, kada su obje ove uredbe trebale da puste korijenje u naše domaće tlo.

Ma da jedna uredba bez druge ne može savršeno udovoljiti svojoj svrsi, ipak su se one obje i osnovale i razvijale tako, kao da svaka od njih može da postoji zasebno i nezavisno o drugoj. To dabogme nije odgovaralo prirodi tih uredaba, već — kako rekoh — samo onim političkim prilikama, koje je kao u cijeloj bivšoj monarhiji tako osobito kod nas stvorilo i održavalo kobno vladalačko geslo »*divide et impera*«. Dvojim, da bi se mogao naći još igdje u svijetu, do kojega je doprla kultura, jedan zorniji primjer, kako jedna država odnosno zemlja ne smije da bude politički i gospodarski upravljana, ako treba da kao cjelina postoji i vrijedi. U bivšoj monarhiji nije bilo naroda, gdje bi političko umjeće razdvajanja i rastakanja bilo sebi podiglo tako vidljivih i trajnih spomenika, kao kod Hrvata, po glavito onih, kojima se varila čorbine čorbe čorba. Kod potonjih t. j. u Hrvatskoj i Slavoniji možemo da svrstamo među takove spomenike i uredbu gruntovnice i katastra.

Ove su mnogovažne i potrebne javne uredbe kod nas bile degradisane na puku formalnost, te se uopće nije vodilo računa o tome, da li stvarno zadovoljuju one svrhe, zaradi kojih postoje. Građa i sredstva, koja su imala da služe za renovisanje natrulih, zanemarenih njihovih zdanja, bila su uvijek tako malovrijedna, te bi ih se morao da postidi iole savjestan graditelj. To su bila krparenja, koja nisu za budućnost baš ništa obećavala.

Da se tim koliko loše kopiranim te zanemarenim toliko i važnim te potrebnim državnim uredbama podade živ smisao, kakav imadu u jednoj savremeno uređenoj državi, potrebni su dobro promišljeni zaključci. Držim, da nas do takovih zaključaka može uspješnije dovesti proučavanje i upoznanje domaćih naših prilika nego jednostavno ugledavanje u tuđe uzore i metode, činile se one ma kako dotjerane i privlačive.

Što sam do sada naveo o stanju naših gruntovnica i katastra, imalo je ponajprije svrhu, da za te prilike i odnose proširi interes i probudi ispravniji smisao, a zatim da na osnovu činjenica dovede do uvidavnosti, da je za ozdravljenje nedostojnih ovih naših prilika potrebno, da se odstrane pravi uzročnici uredskih besmislica te da se postepeno s temelja prerade obje uredbe. Sumnjam, da sam taj cilj postigao već samim razvrstavanjem te nizanjem činjenica, za-

to ću pokušati da smisao njihov i izravno upotpunim onim zaključcima, koji su se na skupnom njihovu temelju rodili. Zaključci, koje želim iznijeti, pretpostavljaju dakle potpuno poznavanje do sada prikazana gradiva i u njemu sadržana smisla.

I.

Jedan od glavnih uzroka razvojnome zastoju gruntovnice i katastra u nas nalazi se u državnom ustrojstvu bivše monarhije. Katastar i gruntovnica su uredbe, koje nisu kod nas Hrvata nikle, već su k nama bile presađene više u interesu vlasti nego zbog potreba narodnih, pa je vlast bila prisiljena da uvjete za postojanje i razvoj tih uredaba naknadno umjetno stvori. No kako je vlast sve svoje upravne sposobnosti iscrpljivala na puko održanje formalne državne cjeline time, što je vještački rastavljala one svoje unutarnje česti, koje bi inače mogle i morale da funkcionišu kao samostalni ma i podređeni organizmi, to je ta vlast postala bešćutna za najosjetljivije potrebe unutarnje harmonije, pridržavši si kao jedini regulativ unutarnje nesređenosti još samo oružanu silu. Tako je ili propao ili se nije mogao kod podređenih naroda da rodi prirodni smisao za najvažnije državne uredbe, među koje možemo da svrstamo gruntovnicu i katastar. Od naroda bivše monarhije Hrvati su bili najjače žrtvovani znamenitom dvojnomo jedinstvu države; ma da su oni u Hrvatskoj i Slavoniji uživali neku okrnjenu ili bolje rečeno formalnu neku autonomiju. No i ta okrnjena autonomija je bila razapinjana i od Beča i od Pešte, koji su se takmičili za prevagu svoga utjecaja na nju. Posljedica toga prkošljivoga bečko-peštanskog nadmudrivanja — politička sterilnost Hrvatske — ostala je jasno izražena na našim uredbama gruntovnice i katastra.

Jedan od glavnih dijelova naše autonomije, sudstvo, bilo je svojom jezgrom prislonjeno uz Beč kao svoj prvi i najugledniji uzor, dok su financije bile ugovorom privezane uz Peštu. Katastar, koji je bio podređen financijskoj upravi peštanskoj, nije se mnogo osvrtao na potrebe autonomnih sudova i gruntovnica, te su ove primale neophodno potrebne podatke premjera više kao milost od katastra. Uredba zemljarskog katastra sa svojim premjerom ostala je bila zato sasvim nepopularna pače i omražena kod nas.

Da dvije uredbe, koje su se uzajamno tako nužno trebale kao gruntovnica i katastar, dvije uredbe, koje su mogle ispravno da izvrše svoj zadatak samo potpunim međusobnim suglasjem, da su te dvije uredbe mogle sasvim zasebno da postoje i da se razvijaju pače u oprečnim smjerovima, jest jedino tako bilo moguće, da međusobno ignorišu

ona svoja bitna načela, koja bi ih bila mogla a po svojoj prirodi i morala da svežu u jedno nedjelivo skladno djelovanje. Ono međusobno omalovažavanje bilo je pod zaštitom nastojanja, da se onemoguću razvijanje prirodnije upravne jedinstvenosti, jer bi bilo značilo upotpunjenje naše autonomije do živoga političkog organizma. To dabogme ne bi bilo moglo da podnese dvojedino ustrojstvo monarhije, koje je bilo utvrđeno kao jedino spasonosno. Ne mislim time da kažem, da su bitna načela ovih dviju uredaba bila već u svome začetku iz političkih razloga zlonamjerno formulisana, ali jer se ne može uzeti da su naši zvanični predstavnici tih uredaba bili toliko ograničena razbora, te ne bi bili u stanju da opaze štetno djelovanje nejedinstvenih te oprečnih onih načela, to držim, da ne ću pogriješiti, ako ustvrdim, da oni nisu u sebi osjećali dosta odvažnosti za onu korekciju načela, koja bi bila neizravno dirnula najosjetljiviju stranu vrhovnoga državnog zakona. Tako su se bila ustalila neispravna načela, po kojima se katastar nije osvrtao na uvjete zakonita posjedovanja i zbog kojih se gruntovnica morala da zadovolji s potpuno diletantskim te neobjektivnim tehničkim proizvodima nekvalifikovanih geometara.

Osim materijalnih šteta, koje je nanosilo ovakovo uređivanje imovini državnoj i privatnoj, trpio je zbog toga mnogo i ugled državne vlasti i to poglavito kod onih slojeva narodnih, zarad kojih te dvije uredbe najviše postoje t. j. kod seljaka zemljoradnika, dakle kod najbrojnijega dijela našega naroda.

Gruntovnica i katastar su u normalnim građanskim prilikama malne jedine uredbe, koje dovode seljaka u doticaj s državom. Po njima seljak izravno stječe osjećaj državljanina: jedna uredba čuva njegovo individualno pravo zaštite, jući mu nepokretnu imovinu, a druga potražuje od njega prema općoj i najpravednijoj podjeli vrlo neznatne novčane prinose za državne potrebe. Seljak zemljoposjednik poštuje i uvažava obje ove uredbe, jer su opće i javne i jer je svjestan da postoje ponajvećma njega radi. Zaradi tih dviju uredaba postaje mu država jednom razumljivom potrebom i on se, ma koliko neznatan bio imovinom svojom, osjeća ipak kao netko i nešto u golemoj ljudskoj zajednici, gdje se stalno vodi račun kako o njemu tako i o njegovoj nepokretnoj imovini. Po tim uredbama dobiva seljak konkretni pojam o vrijednosti pojedinca u državi te o jednakosti sviu pred zakonom, on u njima vidi početak ostvarenja neke opće pravednosti.

Ali ovakovo seljakovo poimanje je samo idealno. Taj mu je ideal državna vlast pokazala, ali ga potpunoma ipak ostvarila nije, ma da bi zemljoposjednik seljak bio voljan da

za njegovo ostvarenje pridoneše i najveće žrtve. Kako je sudbina svakoga ideala zavisna o izvanjskim okolnostima, tako ima i kod seljaka taj ideal da podnese udarce okrutnih vanjskih činjenica. I zadnji seoski zemljoposjednik ima toliko prirodna shvaćanja — s tim više, što je njegov interes za ta pitanja živ i pun smisla — te će uzeti za naravnu posljedicu poštena uredovanja, ako se podaci njegova katastarskog posjedovnog lista podudaraju sa stanjem faktična njegova posjedovanja odnosno sa zakonitim stanjem, kako je zapisano u gruntovničkim knjigama. Ali takav zemljoposjednik ne će moći u svojoj prirodnoj jednostavnosti shvaćati, da može pošteno uredovanje proizvesti i očevidno oprečne, protuslovne rezultate u istome predmetu ili pitanju. On nije u stanju da uvidi, da te opreke potječu od raznoličnosti načela i stanovišta, na kojima zvaničnik i gruntovnički i katastarski ne smije ništa da mijenja. Sva objašnjenja u tome pravcu mogla bi imati u najboljem slučaju taj učinak, da bi seljak upoznavši zakučasti mehanizam državnoga birokratizma svalio krivnju za sve zvanične grijehe sa zvaničnika na njegove vlasti odnosno na državu. S time bi dobilo slijepo seljakovo pouzdanje u državnu vlast i posljednji — smrtni udarac. Ali i bez ovakova objašnjavanja dovest će redovito neskladna i štetonosna uredovanja polako ali i sigurno do istoga sloma u idealu seljaka zemljoposjednika. Njegov neškolovali duh nije elastičan, te bi mogao nepravilnosti učinaka redovito svoditi na prave njihove uzroke; koliko mu je logika strpljiva, toliko je kratka i ukočena, pa ako je jednom izgubio vjeru u državu, nikoja vlast na zemlji nema za nj više prava smisla i uvijek će biti spreman da potpomaže one, koji se dižu proti takovoj vlasti.

Da je kod nas tako uistinu i bilo, znat će najbolje oni, koji su imali prilike češće boraviti u predratno vrijeme na selu. Oni su mogli opaziti, da su se najžešći prigovori dizali među seoskim svijetom protiv nepravedno odmjerenih zemljar. poreza i nameta te protiv sudskih presuda, koje su bile osnovane na pogrešnim podacima zemljoposjedovnoga stanja. Zbog takvih pogrešnih ili nejasnih podataka gruntovnice — navodilo se — zamrsuju se parnice i zavlači njihovo konačno rješenje do potpune imovinske iscrpljenosti parbenika.

Ti su navodi seljaka bili u najviše slučajeva istiniti. Historijski nejedinstveno i nesistematsko nadograđivaje uredba gruntovnice i katastra, kao prirodna posljedica abnormalnoga državnog ustrojstva stare monarhije, nepojmljivo je bilo komplikovalo i najobičnije uredovanje kod naših gruntovnica i katastra bezbrojem prerasličnih naredaba i njihovih nadopunjaka, te se od njih bio naslagao neproboj-

ni zid načelnih opreka. Ove su neprirodne načelne opreke bile krive, da je zvanično uređivanje postojalo uvijek skuplje i bezuspješnije, te da su njegovi proizvodi bivali zainteresovanoj javnosti sve nerazumljiviji i nepristupačniji. Ma da se bila zbog toga proširila uvidavnost, kako u privatnome svijetu tako i među zvaničnicima, da bi se s ovakovim »fortvurstlovanjem« u gruntovnici i katastru moralo jedamput obračunati, ipak su se sva takova nastojanja razbijala o nepomične državne temelje i rasplinula u nemoćno pasivno iščekivanje pravednoga čuđotvorca ili dosta jakih vanjskih utjecaja, koji će stare historijske temelje neprirodnoga državnog ustrojstva podvrgnuti nepristranoj reviziji i cijelome unutaršnjem životu omogućiti zdravi razvoj.

To se iščekivanje napokon i ispunilo, ali dakako samo djelomično. Vanjski su jaki utjecaji slomili historijski kostur stare monarhije, te je s time nestalo najtvrdokornijega prouzročitelja naših upravnih besmislica, ali nije nestalo njegovih tvorevina, u kojima stari grijehnik nastavlja svoj posmrtni život. Među ovakove tvorevine spadaju naše gruntovnice i naš katastar, koje kao baština stare bolesne monarhije djeluju to pogibeljnije, što je nevidljiviji postao njihov podržavatelj. Svojim starim nepromijenjenim djelovanjem zarazuju mladi državni organizam, dok ovaj još nema dovoljno otporne snage, da se u težnji za samostalnim prirodnom razvojem održava zareznicima staroga državnoga leša. Ti zareznici imaju stalna legla u gomilama starih protuslovnih propisa za spomenute uredbe, koji se propisi međusobno razaraju, jer ih je rodilo za zdrav i normalan život nesposobno državno tijelo.

Bilo bi dakle potrebno, da se bezodvlačno započne s nartarnjim raskuživanjem ove zarazne baštine. Da se dopusti, da ove uredbe kod nas potpunoma propadnu, bio bi, držim, neoprostivi grijeh, a da se svijesno pođe za tim ciljem kod nas, značilo bi glupo eksperimentovati s jalovim zahtjevom hipermoderne državne primitivnosti. Uredbe gruntovnice i katastra postale su kao drž. uredbe životnom potrebom pravno uređenih država, koje su i manje agrarne, nego što je naša, a u našoj pretežno agrarnoj državi, koju nastava i drži seljak zemljoradnik, trebalo bi da se ovim uredbama obrati pažnja kao najvažnijim i najpotrebitijim državnim tvorevinama. S toga mislim, da je pitanje o potrebi postojanja i održanja ovih dviju uredbi ondje, gdje već postoje, nedvornom riješeno i da je svako dalje raspravljanje o tome pitanju suvišno.

No nije tako jednostavan odgovor na pitanja, kako bi se imali da podziđu starim ovim uredbama novi sigurniji temelji i kako njihovi propisnici da srede i ujednostavne, te ne

će ove uredbe svojim protuslovljem više smetati zvaničniku logično uredovanje a zainteresovanoj javnosti izazivati osjećaj nepouzdanja. Odgovori na pitanja ova kao i ostala, koja stoje s njima u vezi, zavisna su o razumijevanju osebujnih konstrukcija tih uredaba u nas te o poznavanju onih međusobnih opreka u propisima, koje sprječavaju normalno i svrsishodno funkcionisanje prakse.

Kako izgradnja uredaba gruntovnice i katastra nije kod nas dospjela do svoga završetka u razmaku od preko pola stoljeća, moguće je prema starosti njihovoj stupnjevati i vrjednost operata tih uredaba: uz posve neuporabive najstarije i još nerevidisane katastar. mape odnosno njemačke još grunt. napisnike možemo da nađemo za neke upravne općine, pače za nekoliko kotare, sasvim ispravnih katastar. mapa, koje su proizvod najnovijih premjeravanja, izvedenih na osnovu svježe trigonometr. triangulacije. Za ove općine i kotare sastavljene su definitivne grun. knjige uložaka, pa se može reći, da su ovdje radnje gruntovničke s obzirom na premjer potpuno suglasne s katastarskima. Držim da bi bila dužnost katastar. uprave prije svega, da gleda kako će spasiti ove najmlađe i vrijedne proizvode premjera od prerane zastarjelosti i neuporabivosti, u koju će prema iskustvu sigurno zapasti za sasvim kratko vrijeme. Ti operati bi se mogli da konservišu po onoj istoj metodi, koja je dosta uspješno stabilizovala obje uredbe u bivšim carevinskim pokrajinama u Sloveniji, u Istri i Dalmaciji: da se po kotarima odnosno prema potrebi po upravnim općinama organizuju samostalna stabilna evidentovanja posjedovnih promjena. Uspjeh bi zavisio dakako i o tome, koliko bismo umjeli novim prilikama primijeniti i iskoristiti iskustva evidencijskih službenika iz napomenutih krajeva. Ovakove bi se evidencijske organizacije imale postepeno da osnivaju i u ostalim kotarima Hrvatske i Slavonije, čim budu novi proizvodi premjera ondje zaključeni i usklađeni s gruntovnicom.

Da se uzmognemo približiti ostvarenju napomenutih evidencijskih organizacija, bio bi prvi uvjet to, da dosadašnji neprirodni odnošaj između naših gruntovnica i katastra zamijenimo normalnim i svrsishodnim izgledivši međusobne opreke u načelima i stanovištima jednim jasnim zajedničkim pravilnikom. To bi bio glavni uvjet ne samo za uspješno kršisanje stabilnih evidencijskih organizacija, već bi bilo i za sve druge buduće mjerničke operacije, bile izvođene na terenu ili u uredu, imale one za svrhu sastavak sasvim novih mapa ili samo popravljjanje i pupunjenje starih operata, bezuvjetno potrebno, da se potpuno odstrane iz propisnika i napatuka starih, koji će vrijetiti, dok ne bude sastavljen sasvim novi zajednički pravilnik, sve one opreke u načelima između grun-

tovnice i katastra, koje su do sada sprječavale proizvodnju suglasnih zajedničkih podataka.

Od načela, koja ugrožavaju suglasan rad između gruntovnice i katastra, jest najpogibelnije katastarsko načelo zemljarinskog oporezivanja po faktičnome posjedu zemljišta. Propise za upis posjednika, sadržane u najnovijem bečkom i budimpeštanskom Naputku za katastar, premjer, u kojima je to načelo izraženo, raščlanio sam već na svome mjestu naprijed pokazavši mogućedice, da ovi propisi ne mogu da potpunoma postignu ni svoje zemljarske svrhe, ako po njima ustanovljeni posjed nema stalne zakonske podloge gruntovničke. Ovdje želim da istaknem, da katastar, načelo oporezivanja po faktičnome posjedu nema u pravno uređenoj državi ni smisla pa ni opravdana opstanaka. Propisi budimpeštanskoga Naputka nadižu samo svoje subjektivno iskustvo u pravnim poslovima s nekretninama opominjujući na oprez pred pogrešivošću gruntovnice, bečki pak propisi nastoje da uvijeno pod zakonskim plaštem prokriomčare za fiskalne svrhe jednu građansku nezakonitost. Ma da i jedni i drugi ovi propisi uza to očito očijukaju i s pojedinim zakonitostima, ipak načelo, koje oni sastavljaju, nema nikakova drugog opravdanja, van samo historijsko. Ovo načelo potječe iz onih vremena, kada je država istom započinjala da se pravno sređuje, te između pojedinih državnih institucija još nije bilo prave logične veze, i kada su još vojska i zakon bili malne identični pojmovi. Da je to načelo izričito izraženo za Hrvatsku i Slavoniju još g. 1875. u § 32. zak. čl. VII., kada je opći građanski zakonik bio kod nas već preko dvadeset godina u snazi, shvatljivo je samo s obzirom na opću upravnu nesređenost u bivšoj monarhiji i s obzirom na specijalnu razdvojenost našega zakonodavstva, te je znak naše kulturne zaostalosti ili bolje rečeno naše političke nesmoći u suvislom pravnom sređivanju vlastitih prilika. Ne smijemo dakle zaključiti, da je to načelo opravdano već zato, što je u toliko godina kod nas nesmetano vrijedilo, pogotovu kad znamo, da je njegova intaktnost bila zajamčena samo strukturom bivše dvojedne monarhije. Raspadom stare monarhije i osnutkom nove države, koja hoće da se razvije na prirodni i pravnim temeljima, prestaje i zadnji razlog kod nas za dalje postojanje ovoga katastarskog načela. Budući da nas dakle ne vežu više historijski obziri, smijemo da sudbinu toga staroga načela učinimo zavisnom o pitanju: može li se nekoga pravno obvezati na zemljarinski platež za zemljište ono, s kojim ne može da zakonito raspolaže; može li fiskus zbog zemljarinskih zaostataka da gruntovno opteretiti zemljište ono, posjednik kojega nije upisan u vlastnici grunt. uložka? Ovo ne može da bude, jer bi to bilo u izrav-

noj opreci s jednim propisom građanskoga zakonika, koji p. opis realizuje gruntovnica. Pa ipak katastarsko načelo zemljarinsko stoji na stanovištu, da je takav pravni nesmišao provediv, jer redovito ne obvezuje zemljarinom vlasnika zemljišta, nego faktičnoga posjednika. Obzir, kojim se ustanovljuje kao faktični posjednik onaj, koji bi vjerojatno mogao da postane i zakonitim, ne podaje vrijednosti takovu postupku, a takav postupak ne opravdava ni oprez pred pogrešnošću i nepotpunošću gruntovnice. Ova potonja okolnost t. j. pogrešna ili nepotpuna gruntovnica bila bi doduše u stanju da produži život starome zemljarinskom načelu, ali baš buduće usavršenje gruntovnice, izraženo u ispravnosti i potpunosti njenih podataka, zavisno je u prvome redu o tome, da se podacima njezinim prizna ona važnost, koja im po zakonu i pravu pripada i to ne samo na području privatnoga prava nego u cijelome javnome životu državnom. Samo djelujući punom snagom svoga autoriteta moći će gruntovnica da dospije na onu visinu, na kojoj jedino može da udovolji svome zadatku. Zato bi se kod zemljarinskog oporezivanja moralo da zabaci zastarjelo načelo i zamijeni novim ispravnijim: podloga za zemljarinu smije da bude samo zakoniti (gruntovni) zemljišni posjed!

Prirodna posljedica takove poreske ustanove bila bi to, da bi svaki zemljarinski oporezovanik u buduće vodio sâm brigu, da podaci posjedovnice njegova grunt. uloška, prema kojima mu je odmjeran porez, budu potpuni i istiniti, kao i to, da bi se ustalilo opće pojimanje, da je vlasnik nekretnina samo onaj, koji od njih plaća porez. Da zemljarinski porezi budu pravedno prema posjedovnim površinama razdijeljeni i da prema tomu budu uvijek sve posjedovne promjene evidentovane, vodile su do sada glavnu brigu finansijske vlasti i to uz dosta velike potroške. Svi ti potrošci bi otpali u buduće kao suvišni, otpalo bi bezglavo evidentovanje po općinskim pisarima, a otpala bi i svaka odgovornost vlasti za neispravne temelje zemljarinskoga poreza. S tim načinom bi se i gruntovnice automatski sredivale i popunjavale od poreskih obvezanika samih. Novo bi dakle zemljarinsko načelo postalo jednim blagim prisilnim sredstvom za opće popunjavanje i ispravljanje gruntovničkih podataka. Svršishodno bi bilo da se ukloni sav suvišni balast s grunt. postupka otpisivanja i pripisivanja, kao što bi bilo i pravedno, da budu oslobođene od bilježovanja i taksa sve one prijave zemljoposjedničkih odnosno vlasničkih promjena, koje su učinjene više zbog javne katastarsko-gruntovničke ispravnosti nego zaradi privatno-pravnih pojedinačnih interesa. Ukratko: morali bi se i na

rani gruntovnice stvoriti svi uvjeti za nesmetano glatko inkcijonisanje automatskoga grunt-katastar. mehanizma.

Na strani katastarske uredbe ne bi mogla napomenuta preinaka temeljnoga načela da ostane osamljena, već bi za obom povukla niz dosljednih promjena u propisima za zemljišni premjer, dok bi ovaj bio i koliko bi bio za zemljaanske svrhe uopće još potreban. Današnji bi se naime gruntovničko katastarski odnošaj onom načelnom preinakom svim izmijenio tako, te bi premjer posjedovnoga stanja, to izuzmemo odmjerivanje težadbenih vrsti, ostao potreban samo gruntovnicama.

Danas ne jamči gruntovnica naša za ispravnost onih svojih podataka, koje je ustanovio katastar. premjer, t. j. položaj, oblik i površinu zemljišnih čestica.

Tehnički dijelovi gruntovničkih operata potpomažu samo grunt. načelo preglednosti i nemaju redovito dokazne snage. Ali ovaj sporedni značaj tehničkih proizvoda ne izre iz biti uredbe gruntovničke uopće, već je on jedno svojstvo gruntovnica nedotjeranih, posebno gruntovnica naših. Nije jedina svrha gruntovničke uredbe da evidentna je samo stvarna prava na nekretninama u vlastovnici i retnojnici uloška, već mora da je za nju isto tako važan sadržaj posjedovnice. Prema tome nije dovoljno, da su u posjedovnici označene samo gruntovne stvarnosti i nabrojane posjedovne čestice, već je i te kako odlučno za pravnopravni interes pojedinaca, da im gruntovnica pruži pouzdane podatke i vjernu sliku o položaju, obliku i površini posjedovnih čestica. Pravna nauka može doduše u teoretskome obrađivanju stvarnopravnih pojmova da separiše stvarna prava od nekretnina, ostavljajući potonjima samo prvenito značenje, ali pravna praksa podaje naprotiv baš nekretninama preću i veću važnost, jer svako stvarno pravo na nekretninama pretpostavlja u realnosti ne samo stvarnu uopće već baš stanovitu, stalno opredjeljenu stvarnost. To stalno opredjeljenje, posebnost u mnoštvu, biva nekretnina po svome položaju, obliku i površju, a ovo troje može objektivno da ustanovi samo ispravan zemljišni premjer. Sudska će se praksa moći u svome djelovanju da to lakše i jače približi idealu svoje pravne svrhe, ako će imati potpunije, pouzdanije i jednostavnije, dakle objektivnije podatke o vanjskome obliku i opsegu nekretnina. Sigurnost pravnoga prometa s nekretninama traži, da gruntovnica ne zadovoljuje samo teorijskim pravnim formalnostima, već i da bude prije svega stvarno istinita, a tu stvarnu istinitost može gruntovnica da dostigne najbrže i najlakše od zemljišnoga pre-

mjera. Zemljišni premjer nije dakle za gruntovnicu sporedno važan, on joj zapravo udara temelje. No gruntov. naše nisu bile u stanju da potpunoma udovolje zahtjevu stvarne istinitosti — ali samo zato, jer nisu mogle organizovati samostalna premjera.

Uredba zemljarinskoga katastra je po svome postanku znatno starija od uredbe gruntovničke. Zato je katastar bio prvi, koji je uveo premjer za svoje zemljarinske svrhe, no za ove svrhe ne bi bila premjeru potrebna osobita preciznost; drugi su važniji zadaci bili u državnome životu, koji su zahtijevali usavršenje premjera. Kako je katastarski premjer bio jedina državna organizacija ove vrsti, morao je da udovoljuje svim pa i najnaprednijim potrebama državnim, te je napokon izvodio radnje, koje nisu imale sa zemljarinskom svrhom ništa zajedničkoga. Ponajprije je bio odredio terenski oblik za cijelu državu u svrhu strateške i naučne kartografije, zatim je nivelisao povodna područja u svrhu kasnijih vodnih regulacija i kanalizacija te izrađivao precizne mape gradova, no u najvećemu je opsegu svojim savršenijim metodama i spravama pomogao uredbi gruntovničkoj. Pa ipak je zemljišni premjer ostao uvijek podređen samo svome osnivaču, zemljarinskome katastru, kojemu je preciznost geodetskih proizvoda najmanje potrebna bila. Toga odnošaja ne možemo nikako inače da razložno shvatimo, van ako na nj gledamo historij. okom, a to je opravdano moguće samo u onim državama, gdje je katastar. premjer već zarana bio izvršio svoj izravni kao i sporedni zadatak, pa gleda na svoje proizvode kao na perfektne uspjehe, nastojeći još samo da im uzdrži što trajniju vrijednost.

Zemljišni premjer nije kod nas dotjerao ni do pola meste, pa ne bismo zato imali ni razloga da njegovu apsolutnu podređenost zemljarinskom katastru promatramo s historijskim pijetetom, već treba da ju prosuđujemo samo sa stanovišta savremenih potreba. Ako s toga stanovišta gledamo na opći zemljišni premjer, morat ćemo priznati, da njegovo staro podređenje zemljarinskom katastru nije logično a ni korisno. Ako se već ne bi mogao naš opći zemljišni premjer da organizuje kao samostalna državna uredba, koja bi imala da udovoljuje svim javnim svrhama s jednakim obzirom, onda bi zemljišni premjer morao da bude prislonjen uz onu državnu uredbu, kojoj svojom savremeno dotjeranom proizvodnjom najviše i najredovitije služi, a to je uredba gruntovnice.

Osim administracijske logičnosti važno je još jedno drugo pitanje u odnosu premjera naprama uredbama, koje su zavisne o njegovim proizvodima. To se pitanje tiče fi-

nansiranja općega premjera. Snagom finansija uvjetovan je premjeru opseg budućega djelovanja. O obilju i sređnosti njegovih finansija, zavisit će kolikoća i kakvoća proizvoda, jer će mu djelovanje dirigovati radne osnove, koje će se na opće potrebe obazirati samo onoliko, koliko budu dopuštali u državnom proračunu predviđeni i odobreni potrošci. No kalkulovali bismo pogrešno, kad bismo za uzdržavanje premjera, koji proširenim i dotjeranim svojim djelovanjem svijesno udovoljuje svim javnim državnim potrebama, dakle i redovitim gruntovničkim kao i zemljarinskim, kad bismo za uzdržavanje takova premjera uzeli kao dovoljne one potroške, koje je snosio samo proračun ministarstva finansija u svrhu zemljarinskog katastrisanja. Mnogostrano uporabive te usavršene tehničke radnje može premjer da proizvodi samo preciznijim strojevima i opreznijim geodetskim metodama, a da se uspoređenim na taj način izvođenjem geodetskih radnja postigne i kvantitetski uspjeh, koji će ići uporedo s javnim potrebama i ciljevima, bit će potrebno brojnije osoblje. Zbog većega utroška vremena i brojnijega radnog osoblja znatno će poskupiti proizvodi premjera i bez obzira na nabavke skupih savršenijih strojeva i inih za čisto zemljarinski premjer inače nepotrebnih pomagala, pa će biti potrebno a i pravedno, da troškove za uzdržavanje općega zemljišnog premjera, kome je djelo krug proširen, ne podmiruje samo s obzirom na historijski njegov odnošaj zemljarinski katastar, već da s obzirom na faktične potrebe snose potroške i to razmjerno prema korigiranim sve zainteresovane državne uredbe odnosno njihova nadležna ministarstva.

Sitnije pretresanje administracijskih i ekonomskih pitanja prešlo bi granice moga stanovišta. Za moje su stanovište važna samo ona općenita načela, kojih bi se zemljišni premjer morao da drži, ako bi htio savršeno da udovolji redovitim i pravilnim potrebama gruntovnice i katastra.

Bili administracijski odnosi zemljišnoga premjera prema gruntovnici i katastru koji mu drago, jedno se može uzeti kao već utvrđeno, a to jest, da jedan i isti premjer ima tako da udesi svoje tehničko djelovanje i tako izvodi svoje radnje, te će jednim putem moći da udovolji u potpunoj mjeri svim zahtjevima i gruntovnice i katastra. Da naš zemljišni premjer, koji je do sada služio po glavito svrhama zemljarinskim, taj cilj svojim radnjama dostigne, morat će da usvoji neka načela, koja će mu diktovati interes općega pravnoga reda, zastupana u uredbi gruntovničkoj. Ova će načela ići za stabilizovanjem uspješnih proizvoda premjera.

Izvorno izvođnje premjera imala bi prema tome da ravnaju ova načela:

1. Geometar je tehnički stručnjak te ga se tiče samo geodetska strana premjera. Zato se ustanovljenje vlasničkih odnošaja zemljoposjednika ne smije da učini zavisnim o njegovu prosuđivanju. Te odnošaje treba da preispita i ustanovi sud kao gruntovna oblast ili posebno sudsko povjerenstvo i da ih predloži geometru u tako preglednome i jasnome obliku, te će on biti u stanju da kontroliše identičnost čestica.

2. Samo zakonita posjedovna omeđašenja mogu da budu predmet općega javnog premjeravanja. Budući da se na nezakonite odnošaje odnosno na potajne posjedovne granice ne smije takav premjer da obazire, neophodno je potrebno, da zakonite granice budu u terenu obilježene stalnim, jasno vidljivim znakovima: okrećenim kamenim ili drvenim stupovima, određene veličine. S općim premjerom ne bi se prema tome smjelo da započne redovito ondje, gdje omeđašenje zakonitih posjeda nije još provedeno. Izuzetak čini premjeravanje u svrhu komasacije. Zakonsko omeđašenje posjeda ima da provede odnosno odobri na licu mjesta sud kao gruntovna oblast ili posebno sudsko povjerenstvo, a sudski se može da odobri samo onakovo omeđašenje, koje isključuje svaku sumnju o duljinama i lomovima međašnih linija, što znači, da stalni međašni znakovi treba da stoje nedvoumno usred međe i točno na svakome onom mjestu, gdje se međašna linija lomi, te će između znaka i znaka teći samo jedan neprijeporan pravac. Ovakovi stalni međašni znakovi, po sudu kontrolisani i odobreni te geometarski fiksovani, treba da budu zakonom zaštićeni od samovoljna premicanja. Posebno ograničenje stupovima nije potrebno samo ondje, gdje već postoje naravne ili umjetne nedvoumno jasne i stalne granice, dok naimo ove postoje, n. pr. umjetno iskopani duboki međašni jarci, pogranični zidovi i sl. Ovakovo ograničenje se dabogme ne tiče granica između raznih težadbi unutar istoga posjeda. Fiktivne međe t. j. međe, koje u naravi nisu iskaknutute, jer ne mogu da budu predmet mjerenja, ne smiju da budu ni predmet mapovanja, pa mogu da se izraze samo površinski ili slovnkom, koji pokazuje njihov omjer naprama cjelini.

3. Premjeravanje treba da bude tako izvođeno, te će njegovi proizvodi kao apsolutno pouzdani posjedovati nepobitnu dokaznu moć. Za tu svrhu je podesnije numeričko premjeravanje, koje je svestranom kontrolom utvrđeno, od premjeravanja grafičkoga. Da se i grafičko premjeravanje, koje je znatno brže i u stanovitim slučajevima praktičnije ili

će jedino moguće, podigne na istu vrijednost, bit će od potrebe da bude njegova potpuna ispravnost svom mogućom kontrolom dokazana te očita. U tu će svrhu morati da budu razmaći između pojedinih međašnih znakova i izravnim mjerenjem tačno ustanovljeni, a koliko to ne bi bilo zbog terenskih prepreka uopće moguće, da budu izravnim i neizravnim numeričkim mjerenjem tačno ustanovljene daljenosti između onih važnijih međašnih znakova, o kojima je najviše zavisna značajnost čestičnoga oblika odnosno čestična površina.

(Nastavit će se).

Аерофотографија и катастар.

Написао **Георгије В. Романовски**, наставник аерофотограметрије.

(Наставак.)

IV.

Општи претварања ваздушне фотографије у план, који су чињени у околини Новог Сада, дали су следеће резултате: а) летеће особине мора бити добро тренирано и састављено од људи, који имају солидну праксу у пилотирању и фотографирању одозго; б) висиномере (алтиметар, барограф) потребно је контролисати при сваком подизању у ваздух за фотографирање; в) снимање »по рачуну времена« треба имати у виду као најбољи начин од свих осталих, јер даје најмању количину пропуштених места (прозора), бржи је и јефтинији у мислу трошења фотографских плоча.

Мало и ретко пропуштена места дозвољавају добити раван размер фотографије. Због извесних техничких разлога »затварањз фотографског прозора« деси се често са закашњењем, што се одмах рефлектира на међусобној вези фотографских снимака.

Главну пажњу треба обратити на избор лица, које би могло да ради као састављач аерокатастарског плана. Техника овог рада потребује добру геодетску спрему, какову може имати само геодета, т. ј. лице, које је свршило пул течај геодезије, и добро зна технику пољског снимања за топографске (географске) планове, јер састављач плана мора да зна какве тачке треба сматрати као главне, отпорне, за везу топографског плана са фотографским. Осим тога он мора да зна картографску пројекцију. За технику састављача аерокатастарског плана потребно је добро знањз аерофотограметрије, јер фотограметар мора знати, како је потребно поступити са фотографским асамблажом у случају, када фотографска папљика буде дужа или краћа од одговарајућег места на топографском плану.

Горе наведени општи учињени су били у рејону који је имао тајну карту размера 1:25.000. Исто је потпуно олакшало задатак штиво-